

Rudolf Steiner

Zdá se mi, že studiem toho, co si dovoluji nazývat „Pátým evangeliem“, můžeme získat mnohé k přesnějšímu odstínění skutečností, které jsme si mnohokrát uvedli o vývoji lidstva na Zemi a o vlivu mystéria na Golgotě na tento vývoj. Již dříve jsme se pokusili získat z nejrůznějších hledisek určitou představu o tom, co se uskutečnilo především Janovým křtem v Jordánu, již dříve jsme také poukazovali na to, jak se bytost Kristova spojila s bytostí, kterou označujeme jako Ježíše Nazaretského, a na základě toho jsme se pokusili vyložit zcela zásadní význam golgotské události pro vývoj lidstva.

Nyní jsme se ovšem zabývali mládím Ježíše Nazaretského, jak ho lze vybádat pomocí duchovně-vědeckých prostředků, abychom viděli, jak bytost, kterou označujeme jako Ježíše Nazaretského, přišla k Janu Křtiteli, když se jí měla zmocnit bytost Kristova. A nyní se pomocí poznatků, které jsme tímto konkrétním studiem Pátého evangelia získali, pokusíme blíže porozumět tomu, co s mystériem na Golgotě souvisí. Obraťme dnes svůj duševní zrak především na toho, kdo bývá obvykle označován jako „předchůdce“, na Jana Křtitele, a na některé okolnosti související s jeho posláním.

Chceme-li porozumět Janu Křtiteli a postavení Ježíše Krista k Janu Křtiteli, jak je naznačeno zejména v Janově evangeliu, je nezbytné, abychom se podívali na duchovní svět, z něhož Jan Křtitel vyrostl. Je zcela samozřejmé, že to je duchovní svět starohebrejského starověku. Vyvolejme si nyní v duši obraz toho, co bylo zvláštností tohoto světa starohebrejského starověku.

Tento starohebrejský starověk měl ovšem v průběhu vývoje lidstva velmi zvláštní poslání. Vzpomínáme si, že jsme z hlediska naší duchovní vědy pojímali vývoj Země jako vývoj, který vzešel z vývoje Saturnu, Slunce a Měsíce, a že musíme připsat zejména vývoji Země, že k tomu, co jako fyzické tělo, éterné tělo a astrální tělo vzešlo z dřívějších vývojových stádií naší Země, přibývá v průběhu vývoje Země lidská Já. Toto Já ovšem nemůže přibýt najednou, jaksi skokem, ale je nutný celý vývoj Země, aby lidské Já získalo takovou podobu, jakou musí mít, aby člověk mohl takříkajíc v průběhu věčnosti prodělat svůj vývoj.

Jestliže toto předešleme, musíme Zemi skutečně považovat za kosmické jeviště, na němž člověk vyvinul své Já. Starohebrejský starověk označoval Jahveho neboli Jehovu jako bytost z řádu vyšších hierarchií, pod jejíž vliv se postavil. Podíváme-li se na biblický příběh stvoření (v cyklu „Tajemství biblického příběhu stvoření“ v Mnichově roku 1910 jsem se pokusil vyložit příslušné poměry), je v něm také velmi zřetelně ukázáno, jak se ze sedmera bytostí vyšších hierarchií, ze sedmera Elohimů, vyvíjí jeden z nich, zvaný Jahve

neboli Jehova. Mohli bychom říci, že tak jak se celek lidského organismu utváří směrem k hlavě, členila se sedmerost Elohimů tím způsobem, že se zvláště utvářela v jednom z nich, v Jahvem neboli v Jehovovi, takže se tento Elohim stává jaksí hlavní bytostí zemského vývoje. To starohebrejský starověk vidí a uznává to. A v Jahvem neboli v Jehovovi proto spatřuje bytost z řady vyšších hierarchií, s níž musí člověk navázat zvláštní vztah, aby mohl vyvinout své Já. Rozkvět starohebrejského starověku je opravdu zvláštní etapou ve vývoji jáství lidí a vliv Jahveho neboli Jehovy byl tenkrát pocíťován tak, že na základě způsobu, jakým se k němu člověk postavil, jak ho pocíťoval a vnímal, mohlo jeho Já zvolna procitnout.

Co je vlastně Jahve neboli Jehova za bytost? Je to právě ona bytost, kterou si musíme představovat v úzké spojitosti s vývojem Země. Mohli bychom říci, že je pánem, regentem vývoje Země, nebo lépe řečeno, je postavou, v níž starohebrejský starověk spatřuje pána, regenta vývoje Země. Proto vidíme, že celý starohebrejský starověk je vlastně uspořádán tak, aby v Jahvem neboli Jehovovi spatřoval boha Země, aby si myslel, že Země je, mohli bychom říci, protkána takovou božsky-duchovní vládou a že člověk, který si chce prostřednictvím Země uvědomit svou skutečnou souvislost s vesmírem, se především musí držet boha Země Jahveho neboli Jehovy. Takto je orientovaný celý starohebrejský starověk.

Hned na začátku Genese se dozvídáme, že Jahve stvořil člověka z látky Země. „Adam“ znamená „ze země stvořený“, „zem- štan“. A zatímco náboženské systémy žijící kolem starohebrejského národa (to se dá podrobně dokázat) nespátřují živly, v nichž uctívají své bohy, v tom, co pochází ze Země, starohebrejský starověk spatřuje živly, v nichž má být uctíván bůh Jahve neboli Jehova, v tom, co se skrze Zemi odehrává na Zemi. Některé z okolních národů vzhlížejí k hvězdné obloze, ke hvězdám a jejich pohybu. Tyto národy mají to, co se nazývá astrálním náboženstvím. Jiné národy zase pozorují blesky a hromy, jak se v nich projevují živly, a pak se ptají, jak se řečí blesků a hromů, utváření oblaků a podobně ohlašují božsky-duchovní bytosti.

Nad Zemí, ve hvězdách nebo v atmosféře hledaly národy nacházející se kolem národa starohebrejského své náboženské symboly, tedy to, co pro ně mělo vyjadřovat, jak jsou spojeni s nadpozemským. Dnes si však lidé málo všímají toho, že pro starohebrejský starověk je charakteristické, že se považuje za zcela spojený se Zemí, s tím, co přichází z nitra Země. Všechny jednotlivosti poukazují na toto spojení starých židů s tím, co pochází ze Země. Říká se, že na svých taženích šli za oblakem nebo ohnivým sloupem. Šli za ohnivým sloupem v tom smyslu, jak může být takový ohnivý sloup způsoben silami Země. V jistých krajích Itálie, kde je vulkanická půda, stačí, když se zapálí kousek papíru a přeje se s ním podél rozsedliny v zemi, a ze země ihned začnou vycházet oblaka dýmu, protože síly Země se tlačí za ohřátým vzduchem. Tak si i ohnivý sloup musíme představovat jako něco, co je způsobováno silami zemského nitra a za čím pak židé jdou. A stejně tak si vodní sloup nebo

sloup mlhy nesmíme představovat jako něco, co je způsobeno atmosférickými silami, nýbrž co vychází zdola, ze strany pouště. S pochody Země souvisí znamení Jahveho neboli Jehovy ve starohebrejském starověku. A původ samotné „velké potopy“ musíme hledat v silách Země, které v Zemi pulzují, tedy v tom, co není způsobováno zvenčí kosmickými poměry, nýbrž co je způsobováno poměry telurickými.

V tom spočíval velký protest starohebrejského národa proti okolním národům: tento národ chtěl uznávat boha Země. Naproti tomu všechno, co přichází shůry, co k Zemi přichází zvenčí, pociťoval tento národ jako něco, co nepostoupilo až k úkolu vytvoření Země, ale co zaostalo ve stádiu vytvoření Měsíce. Bylo to pak shrnuto ve všem, co na Zemi způsobil „had“, co způsobil Lucifer, který zaostal v měsíčním vývoji. Tento protest starohebrejského starověku proti okolním náboženským systémům můžeme charakterizovat tak, že tyto náboženské systémy měly pocit: Chce-li se člověk pozvednout k božství, musí pominout Zemi, musí vyjít do kosmu. To, co je způsobováno v kosmu nebo co z kosmu vstupuje do atmosféry Země, to musíme uctívat. Starohebrejský starověk však řekl: Nebudeme uctívat to, co přichází shůry, co je způsobováno mimozemskými silami; neboť pravý bůh je se Zemí!

Na to se dnes zapomíná; neboť vyslovíme-li takové slovo jako „bůh“ nebo „duch“ a pak se ohlédneme za dávnými dobami, máme vždycky pocit, že tenkrát tím museli rozumět jedno a totéž. Jelikož západní lidstvo dnes pod vlivem téměř dva tisíce let trvajících křesťanského vývoje opět pohlíží vzhůru, a právem pohlíží vzhůru, domníváme se, že vzhůru pohlížel i starohebrejský starověk. Právě naopak!

Starohebrejský starověk si říkal: Poslání, které Jahve měl na Zemi, bylo narušeno bohem, který přicházel zvenčí a který je symbolizován hadem z ráje.

Židé ovšem přijali mnoho věcí od sousedních národů, a je to koneckonců pochopitelné. Vždyť měli, abych tak řekl, to nejchoulostivější náboženství v celém starověku, čemuž dnes lidé už téměř nedokážou uvěřit, že totiž Jahve neboli Jehova je zemské božstvo - v tom smyslu, jak jsem to právě vyložil.

Tím samozřejmě není popřena skutečnost, že Jahve, třebaže je to zemské božstvo (jak jsem vyložil v „Tajné vědě v nástinu“), působí v měsíčních silách Země a je tedy z jiného hlediska božstvem měsíčním. Na tom ale v této souvislosti nezáleží. Nejexponovanější oblast mezi tehdejšími národy měli staří židé. A tak jak dnes lidé nemohou uvěřit, že je možné nepohlížet nahoru, nýbrž ke středu Země, mluví-li se o bohu, k němuž se člověk obrací jako k tomu nejvyššímu, tak vnímali toto usilování vzhůru i židé; a zejména to tak vnímali, když u všech okolních národů viděli, že vzývají něco, co má původ mimo Zemi.

Velký rozdíl mezi tajnou židovskou naukou oproti lidem, kteří s touto tajnou naukou seznámeni nebyli, spočíval v tom, že tato nauka jim jasně říkala: Ze Země vycházejí síly, sahající dokonce až k Měsíci, jichž se musíme držet; držet se jiných sil je pokušením. Neboť ty jiné síly jsou soustředěny v tom, co vyjadřuje symbol hada. Starohebrejský národ tedy ve svých naukách cítil část toho, s čím se do jisté míry opět setkáváme v našem duchovním-vědeckém světonázoru.

uvedených důvodů se však tento starohebrejský národ, zejména jak se blížilo mystérium na Golgotě, od tohoto názoru stále více odchyloval. A tehdy se objevil člověk, který cítil, že má poslání naléhavě upozorňovat na to, v čem spočívala přednost židů a co jsme právě charakterizovali. Když takto vnímal vývoj židovského náboženství kolem sebe, odíval své pocity do slov. Své pocity odíval do mocných, významných slov. Tak třeba pravil: „Nazýváte se dětmi Abrahámovými. Kdybyste byli děti Abrahámovy, museli byste vědět, že váš bůh, který byl bohem Abrahámovým, Izákovým i Jákobovým, bůh Jahve neboli Jehova, je spojen se vším pozemským, což vyjádřil tím, že ze země vytvaroval prvního člověka. Vy však již ve svých duších nejste dětmi Abrahámovými. Jste z pokolení těch, kdo pohlížejí vzhůru, na horní síly. Propadli jste tomu, co se označuje správným symbolem hada. Jste hadí plémě!“

Má v mnoha ohledech hluboký význam - už jsem o těchto jeho slovech hovořil z jiného hlediska - že Jan Křtitel použil právě tato slova. Tak jak je obvykle nacházíme v Bibli - co to zde vlastně je? Kdyby si jen lidé aspoň trochu přiznali, jak špatně dnes čtou! Jak většinou chápou lidé tato slova, která tu stojí v evangeliu: „Vy plemeno zmijí“? Chápou to prostě tak, že Jan lidem okolo skutečně hrubě a nevybíravě nadával do zmijí. Zrovna zdvořilé by to nebylo. Nemělo by ale ani valného smyslu, jestliže chtěl lidem promlouvat do duše, aby jim hned začal spílat. A nedává to ani žádný zvláštní obrázek Jana Křtitele, řek- neme-li, že to byl jeho spravedlivý hněv. Na to bych odpověděl zcela triviálně: Nadávat dovede každý! Na tom až tak nesejde. Avšak v těchto slovech, která mnoho lidí vnímá jen jako nadávku, spočívá celý význam toho, na co chtěl Jan lidi kolem sebe upozornit: Vy už nevíte, v čem spočívá poslání boha Jahveho; neboť jestliže se neobracíte na síly Země, nýbrž na síly mimo Zemi, nejste děti Abrahámovy. Uctíváte totiž to, co vám přinesl had. A tak jste z pokolení těch, kdo kolem vás uctívají své bohy pod nejrůznějšími jmény, která však ve skutečnosti znamenají to, co jsem vám charakterizoval jako hada.

A nyní se vžijme do nitra Janovy duše. Možná měl svůj důvod, aby před lidmi takto vystupoval. Neříkám to teď z pozice Pátého evangelia - neboť s ohledem na Páté evangelium to dosud až k postavě Jana Křtitele nedospělo - ale říkám to na základě toho, co se jinak ukázalo. Jan Křtitel tedy zřejmě měl svůj důvod, aby k těm, kdo za ním přišli k Jordánu, mluvil tak, jako by na nich viděl, že převzali jisté zvyky od pohanů. A dokonce i ve jménu, jež mu dali lidé, kteří za ním přicházeli, je obsaženo něco z toho, co zpočátku nechtěl slyšet.

V krajích, v nichž Jan Křtitel promlouval k lidem, dosud žily dávné nauky, které bychom mohli charakterizovat zhruba takto: Na počátku vývoje lidstva dostali člověk a vyšší zvířata od Jahveho vzdušný dech; avšak činem Luciferovým se tento dech pokazil. Jen ta zvířata zůstala dobrá, zůstala takříkajíc ve stádiu původního vývoje, která nemají vzdušný dech, a to jsou ryby.

Někteří židé pak přicházeli k Jordánu - tak jak to v některých krajích dělají dodnes - a v určitou roční dobu se postavili k vodě a vytřepali své šaty, protože věřili, že tím své hříchy předhodí nevinným rybám, které je pak ponесou dál. Takové a jiné zvyky, které souvisely s okolním pohanstvím, viděl Jan Křtitel na těch, o nichž pravil: „Z hada jste pochopili více než z Jahveho. Neprávem se proto nazýváte dětmi toho, který byl určen vaším předkem, dětmi Abrahámovými. Pravím vám, že bůh Abrahámův, Izákův a Jákobův by se mohl vrátit ke svému původnímu poslání a z těchto kamenů, to jest ze země, by mohl stvořit lidské pokolení, které by mu rozumělo lépe!“

Na tomto místě, kde Bible uvádí právě tento výraz „Bůh může Abrahámovi stvořit děti z tohoto kamení“, je mnoho slov, která jsou v tehdejší řeči dvojsmyslná a obsahují různé narážky. A jsou tak použita záměrně, aby člověk zpozorněl a uvědomil si, že v těchto věcech spočívá hlubší smysl. Úplně však tuto záležitost pochopíme jenom tehdy, dáme-li si to, co jsem právě vyložil, do souvislosti s posláním Pavlovým.

Už několikrát jsem o tomto Pavlově poslání hovořil a dnes bych se chtěl věnovat právě hledisku, které může být důležité pro pochopení toho, čeho se má dosáhnout. Jak to, že Pavel, který se, jak jsme se již několikrát zmiňovali, na základě svého zážitku v Jeruzalémě nedal pohnout k tomu, aby do svého názoru přijal význam mystéria na Golgotě, pak byl událostí před Damaškem plně přesvědčen o tom, co nazýval vzkříšením Kristovým? Abychom to pochopili, musíme se poněkud blíže podívat na způsob, jakým byl Pavel připravován na to, co se mu zjevilo před Damaškem.

Pavel prošel židovskou prorockou školou své doby a dobře věděl, že do určitého bodu ve vývoji lidstva záleží jeho zdárný průběh především na tom, aby se lidé drželi boha Země, aby chápali, že Jahveho poslání souvisí se Zemí. Zároveň však věděl, že jednou musí přijít doba, kdy bude opět důležité to „hořejší“, to, co do Země vstupuje z mimozemských poměrů. A je důležité poznat, že Kristus, dříve než prostřednictvím mystéria na Golgotě přijal své poslání pro Zemi, měl jako Kristus své poslání v kosmických oblastech, že žil v nadzemských sférách. Podrobnější údaje k tomu jsou rozvedeny v cyklu, který jsem nedávno přednesl v Lipsku.

Můžeme zpětně sledovat mimozemské poměry a zjistíme, že Kristus nejprve působil v nadzemských říších, potom se, abych tak řekl, víc a víc přibližoval k Zemi, až skrze tělo Ježíše Nazaretského vstoupil do aury Země. Že tato chvíle jednou nadejde, toho si byl Pavel vědom, jenže před událostí u Damašku neviděl v zemské auře: Kristus je již zde! Byl však na to připraven a také nám to říká, že byl připraven. Přečtěte si k tomu ve Druhém listu Korintským dvanáctou kapitolu:

1. Musím se pochlubit, i když to není k užítku; přicházím teď k viděním a zjevením Páně.

2. Vím o člověku v Kristu [Pavel tím má na mysli sám sebe]; před čtrnácti lety (zda to bylo v těle, či mimo tělo, nevím, Bůh to ví) byl tento člověk přenesen až do třetího nebe.

3. A vím o tomto člověku (zda v těle, či mimo tělo, nevím, Bůh to ví),

4. že byl přenesen do ráje a uslyšel nevypravitelná slova, jež není člověku dovoleno vyslovit.

5. Tím se budu chlubit; sám sebou se chlubit nebudu, leda svými slabostmi.

Co Pavel říká v těchto větách? Neříká nic menšího, než že již před čtrnácti lety - podle chronologických poměrů bychom tedy museli předpokládat, že k tomuto zážitku došlo již někdy šest let po události na Golgotě - byl Pavel schopen jasnozřivě se pozvednout do duchovních oblastí. On sám nás tedy ujišťuje, že v něm žije člověk - a jen tímto člověkem se pyšní, nikoli člověkem tělesným - který dokáže pohlížet do duchovních světů. A když měl onen zážitek, tehdy pochopil: Co jsi viděl dříve v duchovních světech, když jsi k nim vzhlédl? Viděl jsi Krista, který byl dosud nahoře, v nebeských poměrech! - Prostřednictvím události u Damašku poznal, že Kristus vstoupil do aury Země a v této auře nyní žije.

To je významná skutečnost, kvůli které také někteří duchové v době okolo založení křesťanství říkali slova, která dnes znějí tak podivně; říkali: „Pravým Luciferem je Kristus.“ Poznali totiž, že nahlížel-li člověk dříve do nadsmyslových poměrů, musel se, pokud správně chápeme vývoj lidstva, držet „hada“. Když se událo mystérium na Golgotě, však přemožitel hada sestoupil a stal se pánem Země. To všechno souvisí s celým vývojem lidstva.

Jaký má ale smysl, že starohebrejský starověk představuje, abych tak řekl, protest proti astrálním náboženstvím okolních národů, proti náboženstvím, která symboly božství spatřovala v oblacích, v blesku a hromu? Má to ten smysl, že lidská duše se musí připravit, aby Já pociťovala tak, že duchovní zjevení již nepřijímá prostřednictvím hvězdného písma, prostřednictvím toho, co se ukazuje v blesku a hromu, ale že tato zjevení přijímá v duchovnu, prostřednictvím ducha samotného. Pokud chtěl člověk dříve skutečně vzhlédnout ke Kristu, pak to mohl udělat jen v Zarathuštrově smyslu, když vzhlédl k tomu, co můžeme nazvat fyzickou schránou Krista, fyzickou schránou Ahury Mazdao. Člověk mohl vzhlédnout k fyzickému Slunci a jeho působení a věděl, že v něm žije Kristus. Avšak při mystériu na Golgotě jako by se Kristus vyloupil z fyzického působení Slunce a jako duchovní Slunce prostoupil auru Země. Ano, takovým se stal Kristus a prostoupil auru Země, poté co vyznavači Jahveho neboli Jehovy byli připraveni. A Jana Křtitele můžeme pochopit v jeho významných slovech, budeme-li ho chápat právě takto.

A nyní se tedy připravovalo mystérium na Golgotě. Tím, jak se připravovalo - budu to teď líčit spíše abstraktně, později se budeme věnovat podrobnostem - stojí do jisté míry proti sobě Ježíš Kristus a Jan Křtitel. Když si ve své duši vykreslíme

obraz toho, co jsme si právě řekli o Janu Křtiteli, uvidíme, v jakém smyslu stanul Ježíš Kristus před Janem Křtitelem - v Janu Křtiteli stál před člověkem, který nejlépe chápal, co znamená uctívat ducha Země.

Odkud se vzaly schopnosti, zejména v rámci židovství a též v rámci dalších kruhů (neboť byli i další lidé, kteří byli více či méně podníceni, ovšem podníceni vždy mystérii), které náležitě uctívaly ducha Země? Odkud se vzaly tyto schopnosti? Tyto schopnosti byly před mystériem na Golgotě vázané na to, co můžeme nazvat fyzickou dědičností v člověku, byly vázané na fyzickou dědičnost, která je ovšem také zákonem Země. To co nyní řeknu, je pro dnešní přírodní vědu zatím naprostým bláznovstvím; mohlo by to však být také bláznovstvím, které je „bláznovstvím před lidmi a moudrostí před Bohem“. Před mystériem na Golgotě bylo to, co nazýváme schopnostmi poznání, v jistém ohledu závislé na dědičných poměrech, a pokrok v lidském vývoji spočíval právě v tom, že poznání se na základě představování stalo nezávislým na všech přirozených dědičných poměrech.

Proto se v dávných mystériích mnohdy postupovalo zcela správně, když se mysterijní úřad dědil z otce na syna a tak dál. A je významnou skutečností, že v době mystéria na Golgotě přestalo být poznání pro pozemské lidstvo závislé na čistě fyzických poměrech. Díky pokroku lidstva se poznání stalo ryze duševní záležitostí. To nejnaternější z lidské duše se stává ryze duševní záležitostí, nezávislé již na vnějších dědičných poměrech.

Díky čemu bylo ovšem možné, že si člověk přesto své nitro uchovával jaksi nepoškozené? Uvědomte si jen veškerý význam toho, že ten nejnaternější poměr lidské duše, poměr poznávací, se stal čistě duševní záležitostí, že člověk, co se týče jeho schopností, už nemohl nic zdědit po svých předcích. Mnoho lidí by dnes zajisté chtělo svou schopnost poznání zdědit po svých předcích, jenže to nejde. To je zřejmé. Nedá se říci, že by Goethovi potomci nutně zdědili jeho schopnosti, a ani u jiných lidí to není příliš vidět.

Co by se však s těmito schopnostmi bývalo stalo, kdyby nebyly ničím jiným jaksi duchovně zachovány, kdyby nedostaly duchovní impulz? Tyto zniterněné lidské schopnosti by bývaly osiřely. Člověk by byl postaven na Zemi tak, že by byl musel čekat, co by mu podle toho, jaká byla jeho karma, dala Země z jeho okolí, co by mu vzařovalo do jeho smyslů. On by si toho však nemohl nijak zvlášť cenit, ale byl by musel být rád, kdyby se Země záhy zase zbavil, protože by si na Zemi nemohl osvojit žádné cenné schopnosti. To lidem velmi jasně ukázal Buddha; odtud jeho učení, které odvádí od všech pozemských smyslových vjemů.

Kristus se nyní projevil v Ježíši Nazaretském jako to, o čem si Ježíš Kristus při Janově křtu v Jordánu mohl říci: Z nadzemského světa do mě sestoupilo něco, co může oplodňujícím způsobem zasahovat do lidského Já. V lidské duši budou napříště žít obsahy, které přicházejí z mimozemských oblastí, které tedy nejsou pouze zděděné, všechno, o čem dříve lidé mohli vědět, že je to pouze zděděné, že to

s fyzickými poměry přechází z generace na generaci. A posledním, kdo si ještě mohl vyšší schopnosti osvojit na základě toho, co lze zdědit, je Jan Křtitel. „Mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nikdo není větší než Jan,“ řekl o něm Ježíš Kristus. Poukázal přitom na předěl mezi starou a novou dobou, kdy stará doba může právem říci: Hledám-li to, co má v mé duši žít a vést mě k výšinám lidstva, vzpomenu si na Abraháma, Izáka a Jákoba; neboť od nich přecházely v dědičné linii až ke mně schopnosti, jež dosahují výšin lidstva. Nyní však musí tyto schopnosti přicházet z mimozemských oblastí. Už se nejen dívat na Zemi a v Kristu nacházet boha Země, ale uvědomovat si vstoupení Krista na nebesa ve své duši - to je to, na co poukazoval Ježíš Kristus v okamžiku, kdy mluvil o Janu Křtiteli jako o jednom z největších mezi těmi, „kdo se narodili z ženy“, to znamená, kdo v sobě nesou schopnosti, jichž lze dosáhnout přímo fyzickou dědičností.

To nám ovšem dává odpověď na otázku, která může být pro naši dobu velmi důležitá. V čase, kdy se třetí poatlantské období začalo projevovat v našem pátém kulturním období - způsobem, jak jsem to už mnohokrát vyložil - se opět začalo vzhlížet k tomu, co se pozemskému člověku může objevit jako mimozemské. Člověk však mohl své nově vzniklé astrální náboženství pociťovat nikoli tak, jak své astrální náboženství pociťovali dávní Egypťané nebo Chaldejci, nýbrž musel ho pociťovat tak, jak ho může pociťovat ten, kdo měl vskutku právo na těchto věcech se spolupodílet.

V roce 1607 byla řečena slova, která bych zde chtěl zopakovat, slova, v nichž jejich autor říká: „V celém stvoření se nalézá nádherná, tajuplná harmonie, a to jak ve všem smyslovém, tak i v nadsmyslovém, v idejích i ve věcech, v říši přírody i v říši milosti. Tato harmonie panuje jak ve věcech samotných, tak v jejich poměrech k sobě navzájem. Nejvyšší harmonií je Bůh, Bůh vtiskl všem duším vnitřní harmonii jako svůj obraz. Čísla, obrazce, hvězdy, příroda jako taková je v harmonii s jistými tajemstvími křesťanského náboženství. Tak jako například existují ve vesmíru tři nehybné věci, Slunce, stálice a intermedium, a vše ostatní je pohyblivé, tak je tomu i v jediném Bohu: Otec, Syn a Duch. Také koule představuje trojjedinost - Otec je středem, Syn povrchem a Duch rovností vzdálenosti středu od povrchu, rádiem - tak jako i další tajemství. Bez duchů a duší by nikde harmonie nebylo. V lidských duších se nalézají harmonické predispozice v nekonečné rozmanitosti druhů. Celá Země je oduševnělá, a tím je vytvářena ona velká harmonie jak na Zemi, tak i mezi ní a hvězdami. Tato duše působí celým zemským tělem, v jisté jeho části však, tak jako lidská duše v srdci, má své sídlo; a odsud, jako z ohniska či ze zdroje, vycházejí její působení do oceánu a atmosféry Země. Odtud ona sympatie mezi Zemí a hvězdami, odtud ona pravidelná přírodní působení. Že má Země skutečně duši, ukazuje nejzřetelněji pozorování povětrnosti a aspektů, jimiž je pokaždé vytvářena. Za jistých aspektů a konstelací ovzduší vždy zneklidní; když tyto aspekty nejsou nebo jich je málo nebo rychle pominou, zůstává klidným.“

Kepler se o těchto a podobných myšlenkách šíří i ve své knize „*Harmonices Mundi*“. Za všechna jen toto originální místo: „Zeměkoule bude takovým tělem, jakým je tělo zvířete, a čím je zvířeti jeho duše, tím bude Zemi *Natura sublunaris*, která za přítomnosti oněch aspektů probouzí povětrnost. To není popřeno tím, že probuzení povětrnosti se ne vždy přesně shoduje s těmito aspekty; Země se zdá být někdy pomalá, někdy jakoby rozčilená, takže v těchto výparech pokračuje i bez přítomnosti aspektů. Není zkrátka zvířetem tak poslušným jako pes, ale spíše jako skot nebo slon: zvolna spějíc ke hněvu, o to však prudší, je-li jednou rozdrážděna.“ [Libri IV, Cap. VII.]

„Tyto a bezpočet dalších změn a fenoménů, odehrávajících se v Zemi a na ní, jsou tak pravidelné a odměřené, že je nelze připsat slepé příčině, a jelikož planety samy nic nevědí o úhlech, které jejich paprsky tvoří na Zemi, musí tedy mít Země duši.“ Po svém způsobu pak říká: „Země je zvíře. Budeme na ní vnímat vše, co je analogické částem zvířecího těla. Rostliny a stromy jsou její srstí, kovy jejími žilami, mořská voda jejím nápojem. Země má tvárnou sílu, jakousi imaginaci, pohyb, jisté nemoci, a příliv a odliv jsou dechem zvířete. Duše Země se zdá být plamenem, odtud ono podzemní teplo a odtud nemožnost rozmnožování bez tepla. Bůh vtiskl do duše Země jistý obraz zvěrokruhu a celého hvězdného nebe.“

„Takové je pouto nebeského a pozemského, příčina sympatie mezi nebem a Zemí, a praobrazy všech jejích pohybů a úkonů jsou do ní vloženy Bohem, Stvořitelem.“

„Duše je ve středu Země, vysílá ze sebe do všech stran podoby nebo otisky a vnímá tímto způsobem všechny harmonické změny a předměty mimo sebe. - Jak je tomu s duší Země, je tomu i s duší člověka. Například všechny matematické ideje a důkazy vytváří duše sama ze sebe, jinak by nemohla mít onen vysoký stupeň jistoty a určitosti.“

„Planety a jejich aspekty mají vliv na duševní síly člověka. Probouzejí hnutí myslí a vášně všeho druhu, a tím mnohdy ta nejstrašnější jednání a události. Mají vliv na koncepci narození, a tím na temperament a charakter člověka, a na tom je založena velká část astrologie. - Ze Slunce se pravděpodobně nešíří do celého vesmíru jen světlo a teplo, ale je také středem a sídlem čistého rozumu a zdrojem harmonie v celém vesmíru - a všechny planety jsou oduševnělé.“

Tak se v tomto duchu, který před nás předstupuje v 17. století (jak jsem řekl, tato slova pocházejí z roku 1607), rozvíjí takový pohled vzhůru. Z těchto slov je však také vidět, že tento pohled vzhůru je prostoupen Kristem. Byl to ovšem hluboký duch, který pronesl slova, jež jsem právě přečetl, duch, v němž hluboko, hluboko působilo spojení lidské duše s božstvím, které prostupuje a proniká svět. Stejný duch, jehož jsme právě slyšeli promlouvat o „duši Země“, je autorem i následujících krásných slov:

Óda na Boha

*Tvůrce světa, věčná moci! Všemi prostory zní Tvá sláva; zaznívá nebem i zemi.
I dítě nedospělé žvatlá podle hlasu, jenž zvěstuje, až rouhač umlká, nahlas Tvoou nekonečnou
chválu.*

*Velký umělec světa, s obdivem zřím díla Tvých rukou, stvořená dle umných forem, a v samém
středu Slunce, dárce života i světla, jež dle zákona svátého ovládá Zemi a řídí v jejím
rozličném běhu. Vidím úsilí Luny a hvězdy rozeté na nezměrných nivách - - Vládce světa!
Věčná moci! Všemi světy na perutích světla chvěje se Tvůj nezměrný jas.*

A ještě více pohlížíme do jeho duše, když praví:

*Když teď v zrcadle obrazy věcí spatřuješ, jednou však poznat máš podstatu samu, nač otálíš,
zraku, bys ryzejší bytí vyměnil za zdání?*

Když vědění zlomek tak lahodně tě blaží, jak blažen budeš teprv, až ho celé uzříš!

Ó duše, jen odvahu a vzdej se nízkého, bys vzápětí to věčně velké získala.

*Je-li život zde umíráním dennodenně, ba je-li smrt zde zdrojem žití, ó lidské dítě, proč otálíš v
umírání, bys znovuzrozeno pozdravilo světlo?*

Tato slova a také slova o duši Země, kdo je pronesl na počátku 17. století? Pronesl je ten, kdo založil celou novější astronomii, Jan Kepler, bez něhož by novější astronomie nemohla být. Který monista by Jana Keplera nepochválil? Jen kdyby někdo vyznavače monismu na právě uvedená slova Jana Keplera upozornil, jinak veškeré diskuse o Janu Keplerovi zůstanou tím, co bych nechtěl nazvat jedním slovem.

Zde se již ozývá to, čím se má opět stát vzhlížení ke hvězdám - je to nové čtení hvězdného písma, jak se o ně pokoušíme v našem duchovně-vědeckém světonázoru. A dostáváme odpověď na otázku, jíž jsme zahájili dnešní výklad: Jak se přiblížíme Kristovu impulzu? Jak porozumíme Kristu? Jak k němu získáme správný poměr, tak abychom mohli říci, že skutečně přijímáme Kristův impulz? Tak, že se budeme učit se stejnou vroucností a hloubkou mysli, s jakou si lidé ve starohebrejském starověku říkali: Vzhlížím k Abrahámovi, svému otci (to znamená k fyzické dědičné linii), k praotci Abrahámovi, chci-li mluvit o základu toho, co nosím ve své duši jako to nejcennější - když dnes budeme se stejnou hloubkou mysli a duševní náladou vzhlížet k tomu, co přichází z duchovních výšin a co nás duchovně oplodňuje, ke Kristu, budeme-li každou z našich schopností, vše co dovedeme, takže nás to dělá lidmi, připisovat nikoli pozemské moci, nýbrž Kristu, pak získáme živý poměr ke Kristu. Těšíš-li se z nějaké schopnosti, byť i té nejvšednější, jež tě činí člověkem, odkud jen ji máš? Od Krista!

Tak jako dávní židé, když umírali, řekli, že se vrací do lůna Abraháмова - což zase mělo svůj hluboký význam - učíme se my chápat smysl naší doby, doby, která trvá po mystériu na Golgotě, když k dávným slovům „Z Boha jsme se narodili“ přidáváme slova, která pro nás odpovídají onomu dávnému „Vracíme se do lůna Abraháмова“: „V Kristu umíráme“.

Naučíme-li se chápat mystérium na Golgotě, můžeme získat onen živý poměr ke Kristu, který potřebujeme, tak jako zde ve starohebrejském starověku byl živý poměr k bohu, který byl bohem Abrahámovým, Izákovým a Jákobovým, poměr, který se projevoval tím, že každý přiznával: Smrtí se vracím zpět k praotci Abrahámovi. A pro lidi, kteří žijí po mystériu na Golgotě, se to musí projevit tak, že si uvědomí: V Kristu umíráme!

Berlín, 13. ledna 1914

GA 148